

Marinus van der Goes van Naters, Het patroon van de Europese Economische Gemeenschap (April 1957)

Source: Socialisme en Democratie. Maanblad van de Partij van de Arbeid. April 1957, n° 4. Amsterdam: Orgaan der Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. "Het patroon van de Europese Economische Gemeenschap", auteur:Van der Goes van Naters, Marinus , p. 225-235.

Copyright: (c) Socialisme en Democratie

URL:

http://www.cvce.eu/obj/marinus_van_der_goes_van_naters_het_patroon_van_de_europese_economische_gemeenschap_april_1957-nl-f98d1e69-ob45-44a5-b29a-dc9b13ee8dd4.html

Last updated: 28/06/2016

Het patroon van de Europese Economische Gemeenschap

M. Van Der Goes Van Naters

Het is eigenlijk verbazingwekkend dat de makers van het verdrag omtrent de Europese Gemeenschappelijke Markt, die met de zesvoudige angsten en gevoeligheden der partners rekening hebben gehouden, die telkens aan de 'tactiek' voorrang hebben moeten verlenen boven de principes, in de laatste uren met een zo spectaculaire naam voor de dag zijn gekomen als: *Europese Economische Gemeenschap*. Wie tevoren wel eens in de teksten heeft mogen neuzen, weet, dat het woord 'Gemeenschap', dat al bij de artikelen 1 en 2 om de hoek komt kijken, tot in een laat stadium door een aantal kiese puntjes was aangeduid.

Er is hier sprake geweest van een bewuste strategie, die Spaak van het begin af aan goed in de hand heeft gehad. Het befaamde rapport-Spaak, opgesteld ingevolge de besluiten van Messina, onthoudt zich van alles, wat maar naar juristerij zou kunnen zwemen en begint met de volgende forse zin: 'Tussen de Verenigde Staten, die op bijna elk gebied de helft van de wereldproductie opbrengen, en de landen, die, onder een collectivistisch stelsel, dat zich tot één derde van de wereldbevolking uitstrekt, hun productie met een tempo van 10 à 15% per jaar vermeerderen, ziet Europa, dat vroeger het monopolie bezat van de verwerkingsindustrieën en dat belangrijke inkomsten trok uit zijn overzeese bezittingen, thans zijn buitenlandse politieke stellingen steeds zwakker worden, zijn invloed tanen, en zijn herstelcapaciteit verloren gaan in zijn verdeeldheid.'

Wat een andere benadering der vraagstukken, dan toen we, ten tijde van de verdediging der EDG, de noodzaak van een Europese Politieke Gemeenschap trachtten te bewijzen! Ik zeg: 'we' en ik schakel mij zelf beslist niet uit. We hebben allemaal heel wat van het beklemmende drama om de EDG geleerd.

Het rapport-Spaak betoogt dan, dat er één gemeenschappelijk marktgebied moet komen om een uitgebreid areaal van gemeenschappelijke economische politiek te scheppen. Alleen dit markt-geheel zal het mogelijk maken om, door een steeds verdergaande arbeidsverdeling, een verspilling der grondstoffen te voorkomen en, doordat er zekerheid zal bestaan dat men zich altijd van die grondstoffen zal kunnen voorzien, af te zien van met het oog op de kosten niet verantwoorde produkties.

Alleen deze fusie van markten zal een gebied kunnen scheppen, dat groot genoeg is voor de toepassing van de modernste technieken. De atoomenergie wordt in dat verband uitdrukkelijk genoemd. Om praktische redenen zal daarvoor een afzonderlijke Europese Gemeenschap worden gesticht: Euratom; maar de inpassing én van Euratom, én van de bestaande Kolen- en Staalgemeenschap in de Europese Economische Gemeenschap is reeds nú voorzien. Naast de atoomkracht eist ook de automatisme zulke enorme investeringen, dat zij de nationale schaal te boven gaan. Zoals iedere onderneming een kritiek minimum kent — krimpt zij verder in, dan gaat zij failliet — zo is dit ook met nationale markten van de kleine en middengrote staten het geval. Wij zijn eigenlijk al ten dele beneden dat minimum gedaald, dus er moet snel iets gebeuren.

Dat 'snel iets gebeuren' is dan de schepping van de Gemeenschappelijke markt, waarvan de grondslagen gelegd zijn in een verdrag van 248 artikelen, dat, nadat het in de zomer van 1956 op stapel is gezet, op 25 maart 1957 is ondertekend: een unicum in de verdragsvoorbereiding; zeker waar het gaat om zaken, die de grondslagen van onze samenleving betreffen. Dit doet nl. het nieuwe verdrag en dat is onvermijdelijk.

Die grondslagen wáren nl. niet meer zo stevig; het rapport van Spaak herinnert eraan. Met name het bolsjewisme loopt griezelig op ons in. De Sowjet-Unie heeft een nieuw vijfjaren-plan aangekondigd, dat de productie met 65% wil verhogen — zulks met de uitgesproken bedoeling óm op ons in te lopen. Het is merkwaardig, dat wij niet eerder op deze 'uitdagingen', die van 1918 af bestaan, geantwoord hebben. Wij hadden de communisten veel eerder moeten verslaan met Marx ... In het slot van het eerste boek van *Das Kapital* heeft Marx een aantal nieuwe maatschappijfactoren voorzien, die nu tot wasdom zijn gekomen:

de bewuste technische toepassing der wetenschappen (zie boven);
de omzetting der arbeidsmiddelen in slechts gemeenschappelijk bruikbare arbeidsmiddelen;
de opneming van alle volken in het net van de wereldmarkt.

Het is vooral dit 'internationale karakter' van het huidige stelsel, dat sedert de Tweede Wereldoorlog aan ieder duidelijk is geworden. (Het Plan van de Arbeid, van 1935, zag wel de crisis als een internationaal verschijnsel, maar internationaal reageren was toen nog uitgesloten). De grondslagen van onze samenleving lijken steviger, dan zij zijn, omdat we sinds vele jaren in een 'boom' leven. Wanneer de conjunctuur zou gaan dalen, zou wederom blijken, dat de organen en middelen, om een volledige desintegratie tegen te gaan, nog volkomen ontbreken. Dat is het tragische van onze situatie: wij kunnen een Gemeenschappelijke Markt alléén scheppen, als er een vrij grote mate van welvaart is — ook zonder die Markt; wij kunnen haar onmisbaarheid alleen bewijzen in een periode van dalende conjunctuur — wanneer het onmogelijk is, haar te scheppen. Er is hier een incongruentie tussen maatschappelijke voorwaarden en ideologie, die Marx de haren te berge zou doen rijzen!

Deze tragiek komt treffend tot uiting in de oproep van de acht deskundigen uit het bedrijfsleven, die om 'ernstige bezinning' op de medewerking door Nederland aan de thans voorgelegde plannen hebben gevraagd. Integratie wordt, in het bijzonder voor Nederland, 'een levensvoorwaarde' genoemd. Maar voor een typisch vrijhandelsland als Nederland wordt de kostenstijging, die het gevolg van de Gemeenschappelijke Markt zal zijn, 'onaanvaardbaar' genoemd. Nederland moet zich liever onthouden, óf alleen meedoen aan het om de Markt heen op te bouwen vrijhandelsgebied — waarvan het echter, uit een Engels Witboek, duidelijk is, dat het er in't geheel niet komt, als de Gemeenschappelijke Markt er niet komt, en dat in elk geval de landbouw zal buitensluiten!

Neen, de tragiek is onontkoombaar: wij moeten de Markt nemen, nú; nu wij misschien niet het gevoel hebben, haar onmiddellijk nodig te hebben — om haar te bezitten als wij haar wél heel nodig zullen hebben, nl. in een periode, waarin wij haar niet meer zouden kunnen scheppen! Het aanvaarden van het verdrag, nú, is dus een zaak van politiek inzicht in een economisch proces. Op dat proces zullen wij nog wat dieper ingaan, maar ook over de politieke zijde valt nog wel wat meer te zeggen.

De structuur van het verdrag

Wie nog getwijfeld mocht hebben, of het Verdrag tot Instelling van de Europese Economische Gemeenschap een politieke zaak is — evengoed als KSG en EDG — zal van die twijfel genezen zijn door het recente Russische tegenplan, dat zijn voorgangers heeft gehad in het tegenplan tegen de KSG en in het tegenplan tegen de EDG.

De Gemeenschappelijke Markt is, evenals Euratom, volgens de Russen een gevaar voor de vrede. Zij zal de splitsing van Duitsland verdiepen: ter adstructie van deze stelling beroept het Kremlin zich op een verklaring van Erich Ollenhauer!

Wat de Russen tegenover dit 'agressieve' plan aanbieden, is allesbehalve revolutionair. Het is alleen maar miezerig: binnen het kader van de Economische Commissie voor Europa van de VN 'samenwerken' op het gebied van krachtopwekking, handelsakkoorden en wederzijdse economische en financiële bijstand. Dat heet dan in Oost-Europa een 'plan'! Eigenlijk is er al op geantwoord in de inleiding van het ontwerpverdrag der Europese Economische Gemeenschap zelf, waarin als doelstelling uitdrukkelijk is aangegeven: 'het versterken, door het samenbrengen van hun economisch potentieel, van de waarborgen voor vrede en vrijheid.'

Voor deze politieke zijde — en voor de bolsjewistische triomf bij een eventuele verwerping van het verdrag — heeft de overweldigende meerderheid van ons volk een open oog. Dat juist brengt hen, menen zij, in een onhoudbare dwangpositie, voor zover zij het verdrag slecht vinden.

Maar is het dan zo, dat er geen enkele bewegingsmogelijkheid meer is, als we dan gedwongen zijn, dit verdrag te aanvaarden?

Het is *niet* zo. Als het verdrag wordt aanvaard, zijn wij er zelf levensgroot bij. En wij zullen dan van de

ruimte gebruik maken, die er ook in dit verdrag wel degelijk is. Een analyse van de voornaamste functies kan dit aantonen.

De Gemeenschap baseert zich, zoals bekend, op een *douane-unie*. Een douane-unie heeft een dubbel effect: de geleidelijke afschaffing van alle aan de grenzen geheven rechten tussen de deelnemers én het tot één maken van de tarieven naar buiten.

De eerste operatie is — zoals wel voldoende zal zijn gebleken uit wat er over het verdrag gepubliceerd is — al tamelijk gecompliceerd, maar dat haalt niet bij de ingewikkeldheid van het tweede bedrijf: het vaststellen van gezamenlijke tarieven naar buiten. (Art. 18 tot art. 29, met de bijbehorende, nu al beruchte, zeven lijsten).

Juist deze wanhopige verscheidenheid van dit ogenblik toont aan, hoe bitter nodig het is, dat men tot een langzaam-maar-zekere tarief ordening komt!

Een hoger buitentarief dan Nederland nú heeft, is voor ons een bijzonder pijnlijke zaak. Onze economie, die traditioneel een economie met een laag kostenpeil is, wordt dubbel getroffen. Grondstoffen en halffabrikaten, die uit andere gebieden worden ingevoegd voor onze verwerkingsindustrie, zullen duurder kunnen worden; de kosten van de produktie hier, eveneens, omdat de levensmiddelenprijzen (koloniale goederen en veevoer zullen b.v. duurder worden) eveneens zullen stijgen. Staat daar niets tegenover? Daar staat wél wat tegenover. De tarieven en andere rechten binnen de zes zullen verdwijnen. Wel niet ineens, maar men gaat toch naar hun zekere liquidatie, en van de inwerkingtreding van het verdrag af kunnen onze industrie en onze landbouw daarmee rekening houden. Zij zullen zich ongestraft kunnen specialiseren, zij zullen zich zonder beperking kunnen gaan interesseren in de produktiemogelijkheden, die elders op het marktgebied bestaan of zouden kunnen worden geschapen. Voorts is een terugval, een opnieuw sluiten van de grenzen in geval van neergaande conjunctuur dan niet meer mogelijk.

Wat de tarieven zélf aangaat: voor een belangrijk aantal van voor onze industrie noodzakelijke artikelen (b.v. plantaardige oliën) zijn zij op 0 gesteld; er is één lijst met nogal omstreden artikelen, waarvoor de tarieven later door de ministerraad van de Gemeenschap zullen worden vastgesteld, de eerste acht jaren in eenstemmigheid. Dan is er nog de mogelijkheid, dat, wanneer bepaalde artikelen, waarvoor wél een hoger tarief is vastgesteld, zozeer in prijs zouden stijgen, dat de betrokken produktietak, die ze voor haar verwerking nodig heeft, niet meer in staat tot concurreren elders zou zijn, voor deze artikelen aan het getroffen land een speciaal invoercontingent met een zeer laag tarief of een 0-tarief wordt toegestaan, om die bestaande produktietak in het leven te houden. Ten slotte kan tot een quantum van 5% van het gehele invoerbedrag van een land, voor die goederen, waarvan de tarieven in het bijzonder 'pijn' zouden doen, de Europese commissie voor de invoer van het nieuwe tarief uitstel verlenen.

Wat de *landbouw* betreft: een deel van de bezwaren is reeds in die tegen de nieuwe buitentarieven vervat. Grote moeilijkheden zullen de — op verzoek van Frankrijk geschapen — mogelijkheden tot het vaststellen van minimumprijzen voor bepaalde artikelen en tot het sluiten van leveringscontracten op zeer lange termijn kunnen opleveren.

Maar ook voor Nederland liggen er hier mogelijkheden. Het steeds toenemend bevolkingsoverschot van Nederland is een unicum in het marktgebied. Nederland zal hier tegenop moeten produceren, dus steeds méér moeten voortbrengen; anders komt er een ramp. Dit zal alleen mogelijk zijn bij een relatief laag kostenniveau. Hoe lossen wij dit op?

In de eerste plaats zal er na 1970 — het kritieke punt, in demografisch opzicht — één Westeupees economisch territorium zijn, met vrije vestiging voor ondernemers én arbeiders. (Art. 52 en art. 48 van het verdrag). 'Emigratie' wordt dan iets geheel anders dan nu; ontworteling zal binnen de Gemeenschap nauwelijks behoeven op te treden. De migratie zal echter thans ongekende vormen aannemen; het verdrag legt daarvan de eerste grondslagen. In de tweede plaats hebben wij de vraag te stellen, of het verdrag het al of niet mogelijk zal maken het kostenpeil laag te houden door overheidshulp (subsidies, enz.). Onnatuurlijk hoeft men dit niet te vinden: deze zelfde overheid zal vele miljoenen meer ontvangen uit de 'pot' van het

buitentarief, dat hier een extramoeilijkheid verschaft. Maar: het verdrag verbiedt in het algemeen dit ongedaan maken van de werking in het gemeenschappelijk buitentarief. Op dit verbod zijn echter twee uitzonderingen. Voor zover het landbouwartikelen (voedselproducten) betreft, kan de Europese commissie overheidssteun toestaan, wanneer hij wordt gegeven 'in het kader van economische ontwikkelingsprogramma's' (art. 42); voor alle goederen wordt overheidssteun verboden, in zoverre hij de handelsbetrekkingen tussen de ledenstaten zou kunnen beïnvloeden, behalve wanneer zij strekken tot 'het voorzien in een ernstige verstoring van de economie van een lid,' of tot 'de ontwikkeling van bepaalde activiteiten of van bepaalde economische gebieden' (art. 92). Nederland zal dus, in ieder geval, met eigen plannen moeten komen, waardoor zijn demografische moeilijkheden zullen kunnen worden gecompenseerd. Die plannen zijn toelaatbaar en zij zullen binnen het kader van het verdrag kunnen worden uitgevoerd. De export- en industrialisatienota's, voor enkele jaren in de Tweede Kamer aanvaard, hebben 'planning' op dit gebied reeds als noodzakelijk erkend. Langs deze weg zal Nederland dus ook in het nieuwe bestel zich zelf kunnen helpen.

Wij hebben hiermee een voorbeeld gegeven van de 'ruimte', die er, ook voor Nederland, in dit verdrag zit. Vooral moet men niet de fout maken om de mogelijkheden of moeilijkheden, die behoren bij de huidige toestand, te gaan enten op een geheel nieuwe, toekomstige situatie. Ook moet men de elasticiteit, het aanpassingsvermogen, van ieder produktiestelsel — en zeker van een zo geraffineerd systeem als dat van onze landbouw — als een realiteit ook voor de toekomst aanvaarden. P. J. Kapteyn heeft in de Eerste Kamer uit zijn praktijk als fabrikant verhaald, hoe men tegen allerlei heffingen en belastingen het eerste moment verschrikkelijk stond aan te kijken — en ten slotte viel het altijd mee...

Klassiek is het voorbeeld, dat Marx van dit verschijnsel geeft onder de beroemde titel: 'Seniors laatste Uur'. (Das Kapital, I). Senior was een Engelse professor, die zich ertoe leende — het was in 1836 — om 'wetenschappelijk' materiaal te leveren tegen het verkorten van de arbeidsdag van 11 tot 10 uur... De ondernemerswinst is thans 10%, zo was ongeveer zijn redenering, wat betekent, dat de arbeiders 10 uur per dag werken om alle produktiekosten goed te maken — en dan nog één uur voor de ondernemerswinst. Schrap men dat uur, dan vervalt de winst, dan heeft geen enkele ondernemer er nog belang bij, zijn zaak te laten draaien en dan zal het gehele economische leven van Engeland stil komen te liggen. — Senior zei het iets ingewikkelder, maar het kwam hierop neer!

Merkwaardig is, wat Marx hierbij in een noot opmerkt: 'Zeer kenmerkend blijft het voor de huidige stand der zgn. economische wetenschap, dat noch Senior zelf, die later verdienstelijk met grote ijver voor de fabriekswetgeving optrad, noch zijn vroegere of latere tegenstanders, de abuizen in de oorspronkelijke 'ontdekking' wisten te verbeteren. Zij beriepen zich naderhand op de feitelijke ondervinding: het hoe en waarom bleef een raadsel.' — Zouden er ook nu nog enkele Seniors rondlopen?

Met dat al — en het zij met grote ernst gezegd: een vrij grote sprong in het duister moeten we toch maken. Wij kunnen proberen zo zacht mogelijk neer te komen, maar in de sprong blijft risico. Uiteindelijk kunnen we niet meer doen, dan te herinneren aan één van de moedigste conclusies van het door de PvdA als leidraad aanvaarde planboek: De Weg naar Vrijheid (1951).

Als slotsom van het betoog over het door de partij toen reeds aanvaarde integratiestreven lezen we:

'De tragiek van het integratiestreven in deze eerste fase is, dat de nadelen voor bepaalde volksgroepen of nationale economieën onmiddellijk zichtbaar worden, terwijl de voordelen voor alle betrokken volken zich eerst op de lange duur zullen doen gevoelen. Hieruit vloeit voor het socialisme de taak voort om de Europeanen op lang zicht te laten denken en bereidheid te kweken voor het aanvaarden van een tijdelijk offer terwille van het grote vooruitzicht dat geboden wordt.'

Deze profetische woorden zullen nu moeten worden verwerkelijkt.

Het verdrag en de politiek

Op het belang van het verdragsstelsel: KSG, Euratom en Economische Gemeenschap voor de versterking van het Westen ga ik nu niet in. Het Russische economische vijfjaren-offensief heb ik al in herinnering gebracht. Over de lessen, die Suez en Hongarije aan West-Europa hebben geleerd, is al veel geschreven. Het is volkomen logisch — Guy Mollet heeft er indertijd al op gewezen - dat al deze verdragen zullen worden opgenomen in een algemeen verdrag betreffende een Europese Politieke Gemeenschap, waarin ook de buitenlandse politiek van de geïntegreerde landen zal worden geformuleerd. Een voorbereiding tot deze Politieke Gemeenschap is al te vinden in de, eveneens te Rome ondertekende, Overeenkomst betreffende enige instituties welke aan de Europese gemeenschappen gemeenschappelijk zijn. Hierin wordt de gemeenschappelijke vergadering van de KSG samengesmolten met de vergaderingen van Euratom en Economische Gemeenschap tot één enkele Europese assemblee, die tevens, naast haar gewone controlefuncties, een nieuwe, constituerende taak krijgt; 'de assemblee zal voorstellen uitwerken om verkiezing bij algemeen kiesrecht mogelijk te maken volgens een procedure, die dezelfde zal zijn voor alle statenleden.'

Er is al meer gepraat over de mogelijkheid van Europees algemeen kiesrecht; het Verdrag van de Raad van Europa sloot die mogelijkheid niet uit; het KSG-verdrag sloot haar uitdrukkelijk in. Dit laatste verdrag sprak daarbij van rechtstreekse algemene verkiezingen 'overeenkomstig de door iedere hoge verdragsluitende partij vastgestelde procedure.' Maar nu krijgt de spoedig in te stellen constituante — deze vergadering kan er in het begin van het volgende jaar komen — een uitdrukkelijke legislatieve opdracht om te komen tot een uniform algemeen en direct kiesrecht.

Natuurlijk zijn er bezwaren tegen dat directe kiesrecht; vooral dit, dat, terwijl de raad van (nationale) ministers in de nieuwe gemeenschap nóg meer te zeggen zal hebben dan in de KSG, men niet meer de effectieve controle op ieder van hen zal hebben, die thans in het nationale volksvertegenwoordigerschap van elk lid der gemeenschappelijke vergadering wordt gevonden. Nederland is echter in 1954 al akkoord gegaan met dit directe kiesrecht, toen Frankrijk meende daarmee te elfder ure de Europese Defensiegemeenschap te kunnen redden. We zijn dus al aan de gedachte gewend.

Eerlijk moet erbij gezegd worden: als algemeen kiesrecht ergens zin heeft, dan is het in een Europese Economische Gemeenschap. Eén van de vragen, die mij onlangs na een lezing in Parijs over dit onderwerp is gesteld, was: hoe zal de Gemeenschap worden bestuurd: liberaal, dirigistisch of liberaal-dirigistisch? Mijn antwoord was natuurlijk, dat ik dat absoluut niet kon zeggen en daar niet om treurde: men moet nimmer in een verdrag, en zeker niet in een van onbepaalde duur, een bepaalde politiek willen vastleggen.

Dat is verdragsdictatuur! Politiek moet op democratische wijze worden bepaald door verantwoordelijke politieke organen; politiek moet ook altijd veranderd kunnen worden, als de te voren bepaalde politiek niet meer aan het rechtsbesef van de betrokken gemeenschap voldoet. Goed: het gaat hier om economische politiek, maar economische politiek, die tevens sociale politiek, conjunctuurpolitiek en transportpolitiek omvat, is toch wel reeds een bijzonder veelzijdige politiek. Maar er is nog meer...

De politiek van de Europese Economische Gemeenschap zal ook bevoegd zijn in de uitermate 'politieke' vraag van de toekomst van Afrika. Hier ligt een belangrijk stuk buitenlandse politiek: de positie van Afrika, tussen Azië, Europa en Amerika. Hier ligt ook het vraagstuk van de dekolonialisatie. In het verdrag zijn enkele vormen aangegeven, die bij de associatie of de directe deelneming van verschillende gebieden van Afrika aan de Gemeenschappelijke Markt richtinggevend zullen moeten zijn. Dat is maar goed ook. Want er is een benadering van het probleem Afrika, die door de ontwikkeling van de denkbeelden omtrent bijstand aan minderontwikkelde gebieden achterhaald is. Ik denk aan het zgn. Straatsburgplan van 1952. De bekende negerafgevaardigde van het Franse parlement, Senghor, vooraanstaand lid van de Raad van Europa en één van de grootste contemporaine schrijvers van Zwart-Afrika, heeft toen duidelijk uiteengezet, welk 'Eurafrrique' we niet moeten hebben: niet een van monocultuur, dat zich alleen interesseert voor de uitvoer naar Europa en dat de welvaart van de Afrikaanse boer veronachtzaamt; niet één, dat de Afrikaanse produkten goedkoop afneemt en de manufacturen afkomstig uit Europa duur verkoopt. Het Plan van Straatsburg ging beslist te veel die kant uit en men is het nu aan het herzien: gelukkig met medewerking van

bekwame Afrikaanse deskundigen. Maar het gaat nu om iets anders.

Dat men bij het bezien van de consequenties van de Gemeenschappelijke Markt vooral aan Afrika denkt, is, politiek gezien, niet onlogisch. Europa en Afrika hebben complementaire economieën; zij worden steeds beter voor elkaar bereikbaar; politiek kunnen zij allebei nog de bolsjewistische infectie te boven komen. Het gaat er maar om, hóé men aan Afrika denkt. En dan geeft het nieuwe verdrag de volgende normen:

de bevordering van de economische en sociale ontwikkeling van deze landen en gebieden, en het tot stand brengen van nauwe economische betrekkingen tussen hen en de gemeenschap in haar geheel;

het in de eerste plaats bevorderen van de belangen van de inwoners dezer landen en gebieden alsmede van hun welvaart, ten einde hen tot de economische, sociale en culturele ontwikkeling te brengen, die zij verwachten.

Deze beginselen - waarbij een uitdrukkelijke uitspraak omtrent de *politieke* ontwikkeling ontbreekt - worden aangevuld door een uitvoerings-overeenkomst, waarbij een *ontwikkelingsfonds* wordt geschapen. (Nederlandse bijdrage: 70 miljoen dollar in vijf jaar, waarvan de helft voor investeringen in Nieuw-Guinea zal worden besteed).

Gefinancierd zullen worden: sociale en economische projecten, *waarvoor de akkoordbevinding van de plaatselijke autoriteiten en de vertegenwoordigingen der bevolking van deze landen en gebieden moet worden verkregen*. De algemene bestedingsprogramma's worden jaarlijks door de Europese commissie vastgesteld; het zal daarbij moeten gaan om sociale instellingen, als ziekenhuizen en onderwijs- of ontwikkelingsinstellingen, enz., alsmede om economische investeringen van algemeen belang.

Wat de *politieke* kant van het vraagstuk betreft: Algerije valt buiten deze 'associatie', want het is rechtstreeks en automatisch betrokken in ieder verdrag, dat, door welk land ook, met de Franse Republiek wordt gesloten. Wél wordt, in één van de slotartikelen van het hoofdverdrag, de toepasselijkheid van b.v. de migratiebepalingen t.a.v. Algerije voorlopig opgeschort, wat vermoedelijk niet op verzoek van Frankrijk is gebeurd.

Van politiek belang is ook de bepaling, dat bevorderd zal worden, dat de onafhankelijke staten Marokko, Tunis en Lybië, wier handel sterk op de overzijde van de Middellandse Zee gericht is, zich vrijwillig bij de Gemeenschappelijke Markt zullen aansluiten, waartoe, zodra het verdrag van kracht wordt, onderhandelingen zullen worden voorgesteld.

Voor de niet-onafhankelijke gebieden van Frankrijk is de in het vorig jaar aangenomen kaderwet, die in beginsel in een grote mate van zelfbestuur voorziet, van belang. Natuurlijk komt het hier op de uitwerking aan! Hierop zal de nu contractueel voorgeschreven akkoordbevinding van de bevolking met de nieuwe plannen kunnen worden gebaseerd. Deze nieuwe ontwikkeling, alsmede het toezicht van de niet direct geïnteresseerde Europese Commissie en de openbare controle op de bestedingen - men denke hier aan de roeping van de Europese Assemblee - scheppen hier een unieke kans: niet tot een nieuwe kolonisatie, maar tot een gezamenlijke dekolonisatie, waarbij de eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid en een moderne samenwerking op voet van gelijkheid, een versterking van Europa en een emancipatie van Afrika kunnen inluiden.

De actie-radius der gemeenschap

Politiek, buitenlandse politiek, ligt er ook in het vraagstuk van de vrije handelszone, zoals thans door de OEEB wordt uitgewerkt. Zeker, ook hier ligt een belangrijk economisch substraat. Engeland, ook Denemarken, ook andere landen als Oostenrijk, vrezen een afsluiting, een uitsluiting, als de Gemeenschappelijke Markt tot een intensivering van de handelsbetrekkingen tussen de zes zal leiden.

Daarom wil Engeland op de één of andere manier tóch meedoen; echter niet door zich te verbinden tot wat essentieel is voor de Gemeenschappelijke Markt: het aanvaarden van één buitentarief gezamenlijk met de partners.

Engeland meent, dat het daarvan afgehouden wordt door zijn deelgenootschap in de Commonwealth en door de noodzakelijke bescherming van zijn voedselproductie. Niemand kan het tegendeel van die stelling bewijzen, maar twijfel is gerechtvaardigd. Zo heeft Sir Cavendish-Bentinck kortgeleden in Parijs verklaard — een oud-diplomaat kan nu eenmaal iets van zijn voorzichtigheid laten vallen —: 'persoonlijk geloof ik, dat, als 't niet ging om de voorkeurstarieven die wij aan de goederen uit de Dominions verlenen en om de electorale macht van onze nationale boeren-organisatie, wij heel goed met een vrije markt voor landbouwgoederen zouden kunnen meegaan.'

Uit de verklaringen van premier MacMillan en uit een door de Britse regering hierover gepubliceerd Witboek blijkt niets van een 'Europese geest' bij onze Engelse burenen; wel van een angst, benadeeld te kunnen worden. Vandaar, dat de vrije handelszone waarschijnlijk wel tot stand zal komen, mits de *Gemeenschappelijke Markt* tot stand komt. Voor Nederland, dat zeer belangrijke export- en importbetrekkingen met Engeland en de Commonwealth heeft, kan dit van groot gewicht zijn.

Maar ook *politiek* is de uitbreiding van de zes tot de zeven — een constellatie die al bekend is uit de West-Europese Unie en uit de associatie van Engeland met de KSG — van enorm belang. Maar de buitenlandse politiek van de Europese Economische Gemeenschap zal niet bij de zeven kunnen blijven stilstaan. Mogen we Oostenrijk maatschappelijk gaan isoleren? Waarom moeten wij wel Zuid-Italië in zijn ontwikkeling helpen, doch Griekenland — door de Raad van Europa (rapport-Kapteyn) met Zuid-Italië terecht in één adem genoemd, nu ineens aan zijn lot overlaten? Wanneer de nieuwe gemeenschap één reusachtige werkplaats wordt — en dat hopen we — dan houdt daarbij toch niet het maatschappelijk leven op? De Gemeenschap zal moeten reageren op wat van buiten komt en moeten ageren, naar buiten toe; daarmee is haar politieke karakter al gegeven. Dit 'naar buiten kijken' is op verschillende plaatsen van de verdragsteksten erkend: de reeds genoemde conventie betreffende de landen overzee — wij noemden vooral Afrika, maar ook andere gebieden, in Amerika en in Oceanië (Nieuw-Guinea!), behoren ertoe; de verklaring betreffende de vrije handelszone (zie boven); het protocol tot toepasselijk verklaren van het verdrag op de stad Berlijn; het protocol betreffende de interne handel van Duitsland (tussen West en Oost); diverse transportmaatregelen, die verband houden met de deling van Duitsland (art. 82), enz.

Politieke waarde moet ook worden toegekend aan de institutionele bepalingen. Over de éne *Europese Assemblée* spraken we al. De Assemblée is het eerste der in het verdrag genoemde organen. Haar geschreven rechten zullen in 't algemeen niet minder zijn dan die van de KSG-Assemblée. Op grond van de verdragsbepalingen zelf zal haar bevoegdheid voor sociale kwesties en transportvraagstukken vaststaan (twee struikelblokken in de KSG). De Assemblée heeft het recht, de commissie weg te stemmen; weliswaar treedt de commissie in dit verdrag veel meer op als 'voorhoede' van anderen (nl. van de Raad van Ministers), dan de hoge autoriteit dit doet in de KSG, maar dat kan, ingeval de Assemblée over de gang van zaken ontevreden is, geen reden zijn om, nu men dit eenmaal zo gewild heeft en de Europese commissarissen in deze figuur hun taak hebben aanvaard, die voorhoede niet te treffen! Ten slotte is hét budgetrecht van de Assemblée — ook hier nog geen volledig begrotingsrecht — beter geregeld dan in de KSG.

De *Raad van Ministers* — zelf veilig buiten schot, afgezien van de nationale verantwoordelijkheid van iedere minister tegenover zijn parlement thuis — heeft in dit verdrag wel erg veel te zeggen; de eerste jaren veelal met de mogelijkheid van veto; later veel minder.

De Europese *commissie*, die dus weinig beslissingsbevoegdheden heeft, wordt wél overal ingeschakeld: soms alleen tot het nemen van initiatief; meestal als factor, van wiens instemming de handelingen der Gemeenschap afhankelijk zijn.

Over het *gerechtshof* is niet veel nieuws te zeggen; wel is dit het geval met het raadgevende *Economisch-Sociale Comité* van 101 leden-vertegenwoordigers van het economische en sociale leven der Gemeenschap.

Tot de Gemeenschapsorganen reken ik ook

het Europese Sociale Fonds en de Europese Investeringsbank.

Het fonds is een rechtstreeks Gemeenschapsorgaan: het wordt beheerd door de commissie. Het beoogt het bevorderen, binnen de Gemeenschap, van de mogelijkheid om werk te krijgen en van de geografische- en beroepsmobiliteit der arbeiders. (Herscholing, vergoeding bij beroepsverandering of nieuwe tewerkstelling, tijdelijke uitkering tijdens de modernisering der onderneming, e.d.)

De Europese Investeringsbank komt onder een afzonderlijke administratie te staan, waarin de regeringen en de Raad van ministers veel en de Europese commissie weinig te zeggen hebben. De taak van de bank is uiterst belangrijk: het met eigen en met geleend kapitaal medewerken aan een evenwichtige ontwikkeling van de Gemeenschappelijke Markt door het bevorderen van de uitvoering van projecten voor de minder ontwikkelde gebieden; voor de modernisering van ondernemingen of het in het leven roepen van nieuwe takken van bedrijf, of voor activiteiten van zo grote omvang, dat zij door meerdere staten-leden gezamenlijk ter hand moeten worden genomen.

Wanneer het er nu om gaat, de noodzakelijke verbinding tussen die plannen en de bank tot stand te brengen, zodat ze tot uitvoering kunnen worden gebracht, dan wordt het oordeel van de Europese commissie weer van beslissende betekenis. (Zie het protocol betreffende de statuten van de Europese Investeringsbank).

Het eigen leven der Gemeenschap

Ik geloof, dat het belang van het Sociale Fonds en van de Investeringsbank voor de modernisering van West-Europa heel hoog moet worden geschat. Met deze organen zijn een paar instrumenten gegeven die een omwentelende werking op de Gemeenschap kunnen uitoefenen. Men klaagt wel eens, dat b.v. Frankrijk maar met lange tanden aan de Gemeenschappelijke Markt begint en dat Italië er maatschappelijk maar nauwelijks aan toe is. Wanneer de markt gaat werken kunnen ook de twee beschreven geweldige hefbomen gaan werken, waarmee wij de hele zaak omhoog kunnen krijgen!

Deze feitelijke mogelijkheden — waarin ik vast geloof — zullen er niet alleen in deze gevallen zijn, maar overall, waar het instrumentarium van de nieuwe Gemeenschap maar een geschreven — of ongeschreven — bevoegdheidsmogelijkheid krijgt en waar de Europese Assemblee ervoor zal zorgen, dat die bevoegdheden ook maximaal gebruikt worden. Dit mag dan mijn slotgedachte zijn.

In het debat met zich zelf, met zijn onderneming, met zijn land, komt niemand uit deze ongehoord nieuwe problemen, wanneer hij niet de beweging, de groei, als het normale en natuurlijke ziet. 'Voor een bewust wezen betekent bestaan: veranderen, veranderen: rijp worden, en rijp worden: zich zelf onbeperkt herscheppen,' zegt Bergson in 'l'Evolution créatrice'. Dit geldt voor alle subjecten van het persoonlijk en van het maatschappelijk leven. Het geldt ook voor 'de industrie', in casu: de Nederlandse industrie. In de nieuwe Gemeenschap komt een veel sterkere economische doorstroming; daardoor zal de adaptatiemogelijkheid van onze industrie en onze landbouw aan de nieuwe toestand van zelf toenemen. De traditionele eigenschappen van hardnekkigheid, goed vakmanschap en zucht naar avontuur maken ons volk voor deze volgende fase van ons economisch bestaan zonder twijfel geschikt.

Nu verklaart dit nog niet, waarom zij, die uitgesproken federalist zijn, die in het supra-nationale beginsel geloven en juridisch-institutionele vernieuwing noodzakelijk achten, voor deze veel te omvangrijke en niettemin schrale teksten nog enthousiasme kunnen opbrengen. Toch gaat de verklaring daarvan terug naar dezelfde maatschappelijke bron. Ook voor de nieuwe Gemeenschap zal 'bestaan': 'Veranderen' betekenen. De vernieuwende taak zal het apparaat zélf niet onberoerd laten. Er zal hier sprake zijn van een interne dynamiek en, ondanks alle bezwaren tegen Europees algemeen kiesrecht, moet gezegd worden, dat dit nieuwe kiesrecht de dynamiek ook van de Assemblee — die in de bestaande, indirect gekozen KSG-vergadering reeds de voornaamste factor van vooruitgang is — daadwerkelijk zal doen toenemen. Waarom?

In iedere Gemeenschap is, naast de verdragsteksten, *het ongeschreven recht* de voornaamste bron van het

recht. Ook dit ongeschreven recht speelt een zeer belangrijke rol in de KSG. Een recent rapport van het Assembléelid P. Wigny, 'Getuigenis van de Gemeenschap', noemt vele voorbeelden. Het belangrijkste is het verkregen controlerecht van de Assemblee vooraf — op het beleid van de hoge autoriteit. Dat recht is nergens in het KSG-verdrag te vinden; eerder is het tegendeel het geval. (Zie de artikelen 20 en 24 van dat verdrag). Thans is het recht tot beleidscontrole vooraf algemeen erkend!

Welnu, in de nieuwe Gemeenschap zal deze erkenning van de bindende kracht van het ongeschreven recht nog veel gemakkelijker gaan, wanneer de Assemblee rechtstreeks het rechtsbewustzijn van de Europese kiezers vertegenwoordigt; een toestand, waartoe wij dus in het volgend jaar reeds kunnen komen.

De interne dynamiek van het Gemeenschapsleven zal boven de te beperkte teksten uitstijgen; zij zal het tempo aangeven van de maatschappelijke wetten, die wij nu een veel ruimer arbeidsveld gaan geven; zij zal een daadwerkelijke solidariteit scheppen binnen de gehele economische ruimte van de nieuwe Europese Gemeenschap.